राप्तीका जनयुद्धकालीन कविताकृतिको सर्वेक्षण र विश्लेषण

त्रिभुवन विश्वविद्यालय
मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र सङ्कायअन्तर्गत
नेपाली शिक्षण विभाग
महेन्द्र बहुमुखी क्याम्पस, नेपालगन्ज
स्नातकोत्तर तह, दोस्रो वर्षको दसौँ पत्रको प्रयोजनका लागि प्रस्तुत

शोधपत्र

शोधार्थी
वीरेन्द्र शाही
शै.स.: २०६३-०६५
परीक्षा रोल नं.: ३८२२
त्रि.वि. दर्ता नं. : ६-१-९९९-१८५२-९८
नेपाली शिक्षण विभाग
महेन्द्र बहुमुखी क्याम्पस, नेपालगन्ज, बाँके
२०६७

शोधनिर्देशक
हरिप्रसाद तिमिल्सिना
शिक्षण सहायक, त्रि.वि.

राप्तीका जनयुद्धकालीन कविताकृतिको सर्वेक्षण र विश्लेषण

त्रिभुवन विश्वविद्यालय
मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र सङ्कायअन्तर्गत
नेपाली शिक्षण विभाग
महेन्द्र बहुमुखी क्याम्पस, नेपालगन्ज
स्नातकोत्तर तह, दोस्रो वर्षको दसौँ पत्रको प्रयोजनका लागि प्रस्तुत

शोधपत्र

शोधार्थी
वीरेन्द्र शाही
शै.स.: २०६३-०६५
परीक्षा रोल नं.: ३८२२:
त्रि.वि. दर्ता नं. : ६-१-९९९-१८५२-९८
नेपाली शिक्षण विभाग
महेन्द्र बहुमुखी क्याम्पस, नेपालगन्ज, बाँके
२०६७

सिफारिस–पत्र

त्रिभुवन विश्वविद्यालय मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र सङ्काय अन्तर्गत महेन्द्र बहुमुखी क्याम्पस, नेपालगन्जको स्नातकोत्तर तह नेपाली द्वितीय वर्षका छात्र **वीरेन्द्र शाही**ले यस नेपाली शिक्षण विभागमा प्रस्तुत **'राप्तीका जनयुद्धकालीन कविताकृतिको सर्वेक्षण र विश्लेषण'** नामक शोधपत्र मेरो निर्देशनमा तयार पार्नुभएको हो । अत्यन्त मेहनतका साथ तयार गरिएको यस शोधकार्यबाट म पूर्ण सन्तुष्ट छु । अत : यसको आवश्यक मूल्याङ्कनका लागि नेपाली विभाग समक्ष सिफारिस गर्दछु ।

मिति- २०६७।१०।२८

शोधनिर्देशक

हरिप्रसाद तिमिल्सिना

शिक्षण सहायक, त्रि. वि.

महेन्द्र बहुमुखी क्याम्पस, नेपालगन्ज, बाँके

त्रिभुवन विश्वविद्यालय
महेन्द्र बहुमुखी क्याम्पस
नेपाली शिक्षण विभाग
नेपालगन्ज

स्वीकृति-पत्र

स्नातकोत्तर तह नेपाली द्वितीय वर्षका विद्यार्थी **वीरेन्द्र शाही**द्वारा यस नेपाली शिक्षण विभागमा प्रस्तुत **'राप्तीका जनयुद्धकालीन कविताकृतिको सर्वेक्षण र विश्लेषण'** नामक शोधकार्यलाई नेपाली विषयमा स्नातकोत्तर तह उपाधिका निम्ति स्वीकृति प्रदान गरिएको छ ।

शोधपत्रको मूल्याङ्कन समिति

....	....	....
हरिप्रसाद तिमिल्सिना		**गिरिराज पौडेल**
शोधनिर्देशक	**बाह्य परीक्षक**	**विभागीय प्रमुख**

मिति- २०६७।११।०५

कृतज्ञता–ज्ञापन

'राप्तीका जनयुद्धकालीन कविताको सर्वेक्षण र विश्लेषण' शीर्षकको शोधपत्र मैले त्रिभुवन विश्वविद्यालय तथा सामाजिकशास्त्र सङ्काय अन्तर्गत स्नातकोत्तर तह दोस्रोवर्षको दसौंपत्रको प्रयोजनका लागि श्रद्धेय गुरु हरिप्रसाद तिमिल्सिनाको निर्देशनमा तयार पारेको हुँ । यो मेरो मात्र मेहनतको प्रतिफल होइन । गुरुहरू, स्रष्टाहरू, साथीहरू सबैको सहयोगको प्रतिफल हो ।

आफ्नो कार्य व्यस्तताका बिचमा पनि यो शोधपत्र तयारीका लागि सदा प्रेमपूर्वक निर्देशन तथा अमूल्य सुझाव प्रदान गर्नुहुने आदरणीय गुरुप्रति ऋणी छु नै ।

प्रस्तुत शीर्षकमा आवश्यक प्रक्रिया पुऱ्याई शोध गर्न स्वीकृति प्रदान गरी शोध लेख्ने अवसर प्रदान गर्ने श्रद्धेय गुरु विभागीय प्रमुख गिरिराज पौडेलप्रति हार्दिक कृतज्ञता ज्ञापन गर्दछु ।

शोधको तयारीका क्रममा सहयोग गर्ने केन्द्रीय पुस्तकालय कीर्तिपुर, क्षेत्रीय पुस्तकालय नेपालगन्ज, जनसांस्कृतिक महासङ्घ केन्द्रीय कार्यालय काठमाडौं जनउभार साप्ताहिक दाङ, 'राप्ती साहित्य परिषद्' दाङका साथै प्रस्तुत शोधपत्र लेखाइको क्रममा जेजति विद्वत् वर्गका रचना र कृतिहरूको सहयोग लिएको छु, उहाँहरूका साथै राप्तीका जनयुद्धकालीन स्रष्टाहरूको स्मरण गर्दै आभार व्यक्त गर्दछु ।

यो शोधकार्य गर्ने विशेष प्रोत्साहन दिने दाजु टीकाराम 'उदासी', डा.कृष्णराज डी.सी., मामा मोहलाल चन्द, भाइ गणेश शाही 'प्रतीक', महेन्द्र 'महक', दाजु सुरेन्द्र शाही, डिल्ली मल्ल 'विवश' 'रायन' सूर्यप्रकाश घर्ती मगर, हीरामणि दुःखी, लोकेन्द्र विष्ट मगर, पूर्णबहादुर डाँगी, गणेश चन्द, पुष्पराज पौडेलका साथै मेरो अध्ययन अगाडि बढाउन सधैं आर्शीवाद दिइरहने मुमा स्व. स्वयमकुमारी शाही, बुबा प्रताप शाही, दाजुहरू डम्बर, भैरव, खिम, सुरेन्द्र, भूपेन्द्र, भाउजू रत्न, तारा, मोनिका साथै मेरो अध्ययनका क्रममा हर पाइलापाइलामा सहयोग गर्ने मेरी जीवन सँगिनी सविता शाहीप्रति ऋणी छु । यो शोधपत्र तयार गर्न प्रत्यक्षअप्रत्यक्ष रूपमा सहयोग गर्ने मेरा शुभचिन्तक, भतिजाभतिजीका साथै कुनैपनि झर्को नमानेर छिटोछरितो र शुद्ध रूपमा टङ्कण गरी सहयोग गर्नु हुने न्यु लुम्बिनी पुस्तक पसल, नेपालगन्जका सञ्चालक सबिन लुइँटेललाई हार्दिक धन्यवाद दिन चाहन्छु ।

अन्त्यमा प्रस्तुत शोधपत्रको आवश्यक मूल्याङकनका लागि त्रिभुवन विश्वविद्यालय महेन्द्र बहुमुखी क्याम्पस नेपालगन्ज नेपाली विभागसमक्ष पेस गर्दछु ।

२०६७।०।२६

वीरेन्द्र शाही
त्रिभुवन विश्वविद्यालय
महेन्द्र बहुमुखी क्याम्पस
नेपाली विभाग
नेपालगन्ज, बाँके
२०६७

विषयसूची

परिच्छेद- एक

शोधपरिचय १-५

१.१ शोधशीर्षक १

१.२ शोधप्रयोजन १

१.३ विषय परिचय १

१.४ समस्याकथन २

१.५. शोधकार्यको उद्देश्य ३

१.६. पूर्वकार्यको समीक्षा ३

१.७. शोधकार्यको औचित्य ४

१.८. शोधकार्यको सीमाङ्कन ४

१.९. शोधविधि ५

१.१०. सामग्री सङ्कलन विधि ५

१.११. शोधपत्रको रूपरेखा ५

परिच्छेद- दुई

प्रगतिवादको सैद्धान्तिक अवधारणा ६-३२

२.१ साहित्य र कविता ६

२.२ कविता विधाको सैद्धान्तिक पक्ष ७

२.२.१ परिचय ७

२.२..२ कविताको परिभाषा ७

२.२.३ कविताका तत्व ८

२.२.३.१ शीर्षक ९

२.२.३.२ संरचना ९

२.२.३.३ विषयवस्तु ९

२.२.३.४ भाव/विचार ९

२.२.३.५ लय विधान ९

२.२.३.६ कथन पद्धति १०

२.२.३.७ बिम्ब, विधान वा अलङ्कार १०

२.२.३.८ व्यजना विधान १०

२.२.३.९ भाषाशैली १०
२.३ नेपाली कविताको विकासक्रम १०
२.३.१ प्राथमिक काल ११
२.३.१.१. पूर्वार्ध : वीरधारा (सुरुदेखि १८७१ सम्म) ११
२.३.१.२ उत्तरार्ध : भक्तिधारा (१९७२- १९४० सम्म) १२
२.३.२ माध्यमिक काल (१९४१ देखि १९७४) १३
२.३.३ आधुनिककाल (१९७५ देखि हालसम्म) १३
२.३.३.१ शास्त्रीयतावादी धारा (१९७५ देखि प्रारम्भ) १४
२.३.३.२ स्वच्छन्दवादी प्रगतिवादी धारा (१९९१ देखि प्रारम्भ) १४
२.३.३.३ प्रयोगवादी धारा (२०१७ देखि प्रारम्भ) १४
२.३.३.४ समसामयिक धारा (२०३० देखि प्रारम्भ) १५
२.४ निष्कर्ष १५
२.५ प्रगतिवादी साहित्य सिद्धान्त १६
२.५.१ पृष्ठभूमि १६
२.५.२ साहित्यमा प्रगतिवाद १७
२.५.३ प्रगतिवादको सैद्धान्तिक दार्शनिक आधार १८
२.५.३.१ द्वन्द्वात्मक भौतिकवाद १९
२.५.३.१.१ द्वन्द्वात्मक नियम २०
२.५.३.१.१.१ विरोधीहरूको बिच एकता र सङ्घर्षको नियम २०
२.५.३.१.१.२ मात्राको गुणमा परिवर्तन २१
२.५.३.१.१.३. निषेधको नियम २१
२.५.३.२ ऐतिहासिक भौतिकवाद २२
२.६ नेपाली प्रगतिवादी कविताको पृष्ठभूमि २४
२.७ नेपाली प्रगतिवादी कविताको चरण विभाजन २५
२.७.१ प्रथम चरण (प्रारम्भदेखि २०१६) २७
२.७.२ दोस्रोचरण (२०१७-२०४५) २९
२.७.३ तेस्रो चरण (२०४६ देखि यता) ३०
२.८ निष्कर्ष ३२

परिच्छेद- तिन

राप्तीका जनयुद्धकालीन कविताकृतिको सर्वेक्षण, सङ्कलन र वर्गीकरण ३३-४८

३.१ पृष्ठभूमि ३३
३.२ युद्धपूर्वको अवस्था ३४
३.३ राप्तीका जनयुद्धकालीन कवि र कविताकृतिको परिचय ३९
३.३.१ कवि कृष्ण सेन 'इच्छुक' र उनका कविताकृति ३९
३.३.२ कवि मणि थापा र उनका कविताकृति ४०

३.३.३ कवि लोकेन्द्र विष्ट मगर र उनका कविताकृति ४०
३.३.४ कवि जितमान पुन मगर र कवि बृन्द क्षितिज मगर र उनका कविताकृति ४१
३.३.५ कवि पुरण क्षेत्री र उनका कविताकृति ४२
३.३.६ कवि गुलाफ मगर र उनका कविताकृति ४२
३.३.७ कवि धनेश्वर पोखेल र उनका कविताकृति ४३
३.३.८ कवि वीरबहादुर के.सी. र उनका कविताकृति ४३
३.३.९ कवि यज्ञबहादुर डाँगी र उनका कविताकृति ४४
३.३.१० कवि गणेश शाही 'प्रतिक र उनका कविताकृति ४५
३.३.११ कवि हिरामणि दुःखी र उनका कविताकृति ४५
३.३.१२ कवि ऋषिराम खड्का र उनका कविताकृति ४६
३.३.१३ कवि कल्पना बुढाथोकी र उनका कविताकृति ४६
३.४ राप्तीका जनयुद्धकालीन कविताको योगदान ४७

परिच्छेद-चार

राप्तीका युद्धकालीन कविताको विश्लेषण ४९-१६२
४.१. कृष्ण सेन 'इच्छुक' को 'इतिहासको यस घडीमा' कवितासङ्ग्रहको विश्लेषण ४९
४.१.१ शीर्षक सरंचना ४९
४.१.२ विषयवस्तु ५०
४.१.३. मूलभाव ५०
४.१.३.१. नेपाली जनताको दुःख, पीडा र गरिबको चित्रण ५१
४.१.३.२. वर्गसङ्घर्षको कलात्मक अभिव्यक्ति ५१
४.१.३.३. राष्ट्रिय स्वाधिनता र सम्मान ५३
४.१.३.४. नारीको यर्थाथ जीवनको चित्रण ५३
४.१.३.५. जातीय उत्पीडन ५५
४.१.३.६. अन्तर्राष्ट्रवादी वर्गचेतना ५६
४.१.३.७. जेल जीवनको अनुभूति र मुक्तिको चाहना ५७
४.१.४ भाषाशैली ५७
४.२ कृष्ण सेन 'इच्छुक'को 'बन्दी र चन्द्रागिरि' काव्यको विश्लेषण ५९
४.२.१. शीर्षक संरचना ५९
४.२.२. विषयवस्तु ६२
४.२.३. मूलभाव ६२
४.२.३.१ वैचारिक निष्ठा ६१
४.२.३.२ स्वतन्त्रता र मुक्तिको चाहना ६२
४.२.३.३ राष्ट्रप्रेम ६३
४.२.३.४ जनयुद्ध र जनयुद्धकालीन यथार्थ परिवेशको चित्रण ६५
४.२.३.५ अन्तर्राष्ट्रवादी वर्गचेतना ६६
४.२.४. भाषाशैली ६७

४.३ कवि मणि थापाको 'बगिरहेको सुनकोशी' कवितासङ्ग्रहको विश्लेषण ६८
४.३.१ शीर्षक संरचना ६८
४.३.२ विषयवस्तु ६९
४.३.३ मूलभाव ६९
४.३.३.१ जनयुद्ध र जनयुद्धकालीन परिवेशको चित्रण ७०
४.३.३.२ क्रान्तिकारी योद्धाको वीरता, शौर्य र बलिदानको उच्च सम्मान ७२
४.३.३.३ विचार / आस्थाप्रति निष्ठावान ७३
४.३.३.४ ग्रामीण समाजको यथार्थ चित्रण ७४
४.३.४. भाषाशैली ७५
४.४ कवि लोकेन्द्र विष्ट मगर 'अभ्यास' को 'रगतको इतिहास' कवितासङ्ग्रहको विश्लेषण ७६
४.४.१. शीर्षक संरचना ७६
४.४.२ विषयवस्तु ७७
४.४.३ मूलभाव ७७
४.४.३.१ विद्रोहचेत ७८
४.४.३.२ राज्य आतङ्क, अन्याय र अत्याचारप्रति आक्रोश ८०
४.४.३.३ जेल जीवनका अनुभूति ८१
४.४.३ ४ नेपाली गरिब जनताको दुःख पीडाको यथार्थ चित्रण ८२
४.४.३.५ क्रान्तिकारी योद्धाको बलिदान, वीरता, शौर्य, साहसको प्रस्तुति ८३
४.४.३.६ समाजका विकृति विसङ्गतिप्रति व्यङ्ग्य ८३
४.४.४. भाषाशैली ८४
४.५. कवि लोकेन्द्र विष्ट मगरको 'ओ ! मेरा सुन्दर लालीगुराँसहरू' कवितासङ्ग्रहको विश्लेषण ८५
४.५.१. शीर्षक संरचना ८५
४.५.२. विषयवस्तु ८६
४.५.३. मूलभाव ८६
४.५.३.१ वर्गसङ्घर्षको यथार्थ चित्रण ८६
४.५.३.२ मानवअधिकार र स्वतन्त्रता ८७
४.५.३.३ जेल जीवनका अनुभूतिहरू ८८
४.५३.४ क्रान्तिकारी योद्धाको वीरता, सुरता, शौर्य र बलिदानको चित्रण ८९
४.५३.५ मार्क्सवादी सिद्धान्तमा अगाधनिष्ठा ८९
४.५.४. भाषाशैली ९०
४.६ कवि जितमान पुन मगर र बृन्दक्षितिज मगरको 'आस्थाका पर्खालहरू' संयुक्त कवितासङ्ग्रहको विश्लेषण ९१
४.६.१ शीर्षक संरचना ९१
४.६.२ विषयवस्तु ९२
४.६.३ मूलभाव ९२
४.६.३.१. विद्रोहचेत ९३

४.६.३.२. वीरता, त्याग र बलिदानप्रति उच्च भाव ९४
४.६.३.३. सुन्दर भविश्यप्रति मिठो आशा ९५
४.६.३.४. जातीय उत्पीडन ९६
४.६.३.५. स्वाधिनता र राष्ट्रप्रेम ९६
४.६.३.६. वर्ग दुश्मनप्रति घृणा र आक्रोश ९७
४.६.४. भाषाशैली ९८
४.७. पुरण क्षेत्रीको 'जलजलाको नूतन सन्देश' कवितासङ्ग्रहको विश्लेषण ९९
४.७.१. शीर्षक संरचना ९९
४.७.२ विषयवस्तु १००
४.७.३. मूलभाव १००
४.७.३.१ विद्रोहचेत १०१
४.७.३.२ वीरता, शौर्य र बलिदानीप्रति उच्च भावना १०२
४.७.३.३ वर्ग दुस्मनप्रति घृणा र आक्रोश १०२
४.७.३.४ साम्रज्यवाद र विस्तारवादप्रति आक्रोश १०३
४.७.३.५ राष्ट्रप्रेम १०४
४.७.४ भाषाशैली १०४
४.८ गुलाफ मगर र उनको 'इतिहासको कठघराबाट' कवितासङ्ग्रहको विश्लेषण १०५
४.८.१ शीर्षक संरचना १०५
४.८.२ विषयवस्तु १०६
४.८.३ मूलभाव १०७
४.८.३.१. विद्रोहचेत १०७
४.८.३.२. शौर्य, साहस र बलिदानप्रति उच्च सम्मान १०८
४८.३.३. देशप्रेमको भावना १०९
४.८.३.४. सुन्दर भविष्यप्रति आशा १०९
४.८.३.५. वर्ग दुस्मनप्रति घृणा र आक्रोश ११०
४.८.३.६. साम्राज्यवादप्रति आक्रोश १११
४.८.४ भाषाशैली ११२
४.९ धनेश्वर पोखेलको 'विद्रोहको युग' कवितासङ्ग्रहको विश्लेषण ११३
४.९.१. शीर्षक संरचना ११३
४.९.२. विषयवस्तु ११३
४.९.३. मूलभाव ११४
४.९.३.१. विद्रोहचेत ११४
४.९.३.२. बलिदानप्रति उच्च भावना ११५
४.९.३.३. शौर्य र उदात्त चरित्रको उद्घाटन ११६
४.९.३.४. वर्ग दुस्मनप्रति घृणा र आक्रोश ११६
४.९.३.५. जातीय उत्पीडनको विरोध ११७

४.९.४ भाषाशैली ११८
४.१० कवि वीरबहादुर के.सी.को 'राता फूलहरू' कवितासङ्ग्रहको विश्लेषण ११८
४.१०.१ शीर्षक संरचना ११८
४.१०.२ विषयवस्तु ११९
४.१०.३ मूलभाव १२०
४.१०.३.१. क्रान्तिचेत १२०
४.१०.३.२. आमूल परिवर्तनका लागि जीवन बलिदान गर्ने प्रति उच्च सम्मान १२१
४.१०.३.३. जातीय उत्पीडनको विरोध १२१
४.१०.३.४. साम्राज्यवाद र विस्तारवादप्रति आक्रोश १२२
४.१०.३.५. जेल जीवनका तिता मिठा अनुभव १२३
४.१०.३.६. राष्ट्रप्रेम १२३
४.१०.४ भाषाशैली १२४
४.११ कवि यज्ञबहादुर डाँगीको 'तिम्रो हत्या पछि' कवितासङ्ग्रहको विश्लेषण १२४
४.११.१ शीर्षक संरचना १२४
४.११.२ विषयवस्तु १२५
४.११.३ मूलभाव १२५
४.११.३.१. विद्रोहचेत १२६
४.११.३.२. बलिदानप्रति उच्च भाव १२६
४.११.३.३. जातीय उत्पीडनको विरोध १२७
४.११.३.४. वर्ग दुश्मनप्रति घृणा र आक्रोश १२८
४.११.४. भाषाशैली १२८
४.१२ गणेश शाही 'प्रतीक' को 'सङ्घर्षका डोबहरू' कवितासङ्ग्रहको विश्लेषण १२९
४.१२.१ शीर्षक संरचना १२९
४.१२.२ विषयवस्तु १३०
४.१२.३ मूलभाव १३०
४.१२.३.१ विद्रोहचेत १३१
४.१२.३.२. राष्ट्रिय स्वाधिनता र राष्ट्रप्रेम १३२
४.१२.३.३. वीरता, त्याग र बलिदानप्रति उच्च भाव १३२
४.१२.३.४. सुन्दर भविष्यप्रति आशा १३३
४.१२.३.५. जातीय उत्पीडनको विरोध १३३
४.१२.४ भाषाशैली १३४
४.१३ कवि हीरामणि दुःखीको 'जून पस्किने यात्रामा' कवितासङ्ग्रहको विश्लेषण १३५
४.१३.१ शीर्षक संरचना १३५
४.१३.२ विषयवस्तु १३६
४.१३.३ मूलभाव १३६
४.१३.३.१. क्रान्तिचेत १३७

४.१३.३.२. राष्ट्रप्रेम १३७
४.१३.३.३. भविष्यप्रति आशा १३८
४.१३.३.४. गरिब जनतनको यर्थाथ चित्रण १३९
४.१३.३.५. समसामयिक अवस्थाको चित्रण १४०
४.१३.३.६. बलिदानप्रति उच्च भावना १४१
४.१३.४. भाषाशैली १४२
४.१४ कवि कृष्ण सेन 'इच्छुक'को 'बन्दी आवाज' कवितासङ्ग्रहको विश्लेषण १४३
४.१४.१. शीर्षक संरचना १४३
४.१४.२. विषयवस्तु १४४
४.१४.३. मूलभाव १४४
४.१४.३.१. मुक्तिको महान् आदर्श र क्रान्तिकारी दृढता १४५
४.१४.३.२. जनयुद्धमा त्याग, वीरता र बलिदानप्रति उच्च भावना १४५
४.१४.३.३. राष्ट्रप्रेम १४६
४.१४.३.४. बाल स्नेह १४७
४.१४.३.५. नारीको यथार्थ जीवन चित्रण १४७
४.१४.३.६. बन्दी जीवनको अनुभूति र मुक्तिको चाहना १४८
४.१४.३.७. नेपाली जनताको दुःख, पीडा, गरिबी, र जातीय उत्पीडनको प्रस्तुति १४९
४.१४.३.८. अन्तर्राष्ट्रिवादी वर्गचेतना १५०
४.१४.४ भाषाशैली १५१
४.१५ कवि ऋषिराम खड्का 'निर्माण'को 'घाम उदाएको देश' कवितासङ्ग्रहको विश्लेषण १५२
४.१५.१ शीर्षक संरचना १५२
४.१५.२ विषयवस्तु १५३
४.१५.३ मूलभाव १५३
४.१५.३.१. राष्ट्रिय स्वाधिनता र देशभक्तिपूर्ण भावना १५३
४.१५.३.२. क्रान्तिचेत १५५
४.१५.३.३. सुन्दर देश निर्माणप्रति आशावादी १५५
४.१५.३.४ युद्ध त्रासदीको चित्रण १५५
४.१५.३.५ नारीवादी स्वर १५६
४.१५.४ भाषाशैली १५६
४.१६ कवि कल्पना बुढाथोकीको 'क्रान्तिको लम्बे यात्राबाट' कवितासङ्ग्रहको विश्लेषण १५७
४.१६.१ शीर्षक/संरचना १५७
४.१६.२ विषयवस्तु १५८
४.१६.३ मूलभाव १५८
४.१६.३.१. विद्रोहचेत १५९
४.१६.३.२. बलिदानको भावना १६०
४.१६.३.३. नयाँ नेपाल निर्माण गर्ने चाहना १६०

४.१६.३.४. राष्ट्रिय भावना १६१
४.१६.४. भाषाशैली १६२

परिच्छेद- पाँच

उपसंहार **१६३-१६५**

सन्दर्भग्रन्थसूची

सङ्क्षेपीकरण–सूची

सङ्क्षेपीकृत शब्द	साङ्केतिक अर्थ
वि.सं.	विक्रम सम्वत
डा.	डाक्टर
ने.क.पा.	नेपाल कम्युनिस्ट पार्टी
स.ज.मो	संयुक्त जनमोर्चा
के.स.स	केन्द्रीय समिति सदस्य
गा.वि.स.	गाउँ विकास समिति
अ.ने.रा.स्व.वि.यु	अखिल नेपाल स्वतन्त्र विद्यार्थी युनियन
अ.ने.ज.म.	अखिल नेपाल जनसांस्कृतिक महासङ्घ
अ.ने.	अखिल नेपाल
दो.स.	दोस्रो संस्करण
प्रा.लि.	प्राइभेट लिमिटेड
त्रि.वि.	त्रिभुवन विश्वविद्यालय
प्रा.	प्राध्यापक
पृ.	पृष्ठ
शै.स.	शैक्षिक सत्र
सम्पा.	सम्पादकीय